

Verkenning Fietscommunities

Handreiking en inspiratie

Tour de
Force

Tour de Force publicatie
Oktober 2024

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
1. Wat fietscommunities zijn	4
Gemeenschappen.....	4
Het organiseren van communities	4
Fietscommunities: gemeenschappen van fietsers	6
2. Ontstaan, doelen en vormen van fietscommunities	8
Hoe ontstaan fietscommunities?	8
Welke doelen streven fietscommunities na?	10
Hoe organiseren fietscommunities zich?	12
Soorten fietscommunities in Nederland	13
3. Van fietstochten en fietsreparaties tot netwerkbijeenkomsten en lobby.....	15
Activiteiten van fietscommunities.....	15
De impact van fietscommunities	17
4. Continuïteit en volhoudbaarheid	19
Wat hebben fietscommunities nodig om te (blijven) bestaan?.....	19
De rol van de overheid.....	21
5. Aanbevelingen voor overheden	23
De eerste vraag: waarom?.....	23
Kennis over communities	23
Wat de fietscommunities zeggen	24
Tot slot.....	24
6. Bijlage	25

Colofon

Auteurs:

Angela van der Kloof en Boukje Dotinga (Mobycon)

Shelley Bontje (Dutch Cycling Embassy)

Inleiding

Er zijn in Nederland meerdere initiatieven, projecten en organisaties die zich profileren als fietscommunity. Tour de Force krijgt steeds meer vragen van overheden over de rol van deze fietscommunities bij het stimuleren van fietsen. Tot nu toe is er weinig bekend over fietscommunities in Nederland. Wat voor verschillende fietscommunities zijn er? Welke overeenkomsten en verschillen zijn er? Hoe worden fietscommunities opgezet, is er sprake van continuïteit en hoe organiseren zij dat? En dan is er nog de vraag of het kansen biedt voor overheden om zelf te starten met een fietscommunity, of om bestaande fietscommunities te ondersteunen.

Voor deze publicatie zijn we op zoek gegaan naar antwoorden op bovenstaande vragen in een verkennend kwalitatief onderzoek. We interviewden experts op het gebied van community organising, om inzicht te krijgen in de essentie van communities. Vanuit een brede blik op wat er bestempeld kan worden als fietscommunity spraken en mailden we met zeventien fietscommunities in Nederland en met zeven fietscommunities in andere landen.

We hopen dat iedereen die zich wil verdiepen in fietscommunities in deze publicatie inspiratie kan opdoen. In het eerste hoofdstuk beschrijven we wat we verstaan onder een fietscommunity. Vervolgens schetsen we hoe fietscommunities ontstaan, wat hun doelstellingen zijn en welke vormen van fietscommunities we tegenkomen. Daarna gaan we in het derde hoofdstuk in op de activiteiten van de fietscommunities en hun impact. De volhoudbaarheid van fietscommunities komt in het vijfde hoofdstuk aan bod. Wat hebben zij nodig om langere tijd te kunnen functioneren? In het laatste hoofdstuk presenteren we aanbevelingen voor overheden. De internationale fietscommunities komen in de verschillende hoofdstukken voorbij als korte 'intermezzo's'. Voor de lezers die nog niet goed bekend zijn met fietscommunities hebben we in de bijlage een lijst opgenomen met de namen van de communities die in deze publicatie de revue passeren met per community een korte omschrijving.

De publicatie laat zien dat er binnen en buiten Nederland een rijk palet aan fietscommunities actief is. Wat zij met elkaar gemeen hebben is dat het plekken zijn waar gepraat wordt over de fiets en het fietsen én waar het samen op de fiets stappen een belangrijk verbindend middel is.

1. Wat fietscommunities zijn

“Een gemeenschap, in de meest basale definitie, is een groep individuen die een gemeenschappelijk belang, achtergrond of doel delen dat hen een gevoel van samenhang geeft.”¹

Gemeenschappen

Mensen zoeken elkaar op allerlei manieren om allerlei redenen op. Dit gebeurt bijvoorbeeld in familieverband, met vrienden, met collega's, burens en gelijkgestemden. Mensen die in een groep samenkomen kunnen een gemeenschap vormen - in het Engels een *community*. Niet iedere groep is echter een gemeenschap. Zo kan een groep mensen bij elkaar zijn, omdat zij toevallig iets met elkaar gemeen hebben. Zoals een groep mensen die zich ingeschreven heeft voor een workshop 'Italiaanse pizza's maken'. Deze mensen 'hebben iets' met pizza's, of met Italië, of met koken, of met lekker eten, en zo zijn er nog wel een aantal redenen te noemen waarom mensen zich inschrijven voor deze workshop. Op het moment dat zij zich op de plek van de workshop gemeld hebben, zijn zij een groep mensen. Mogelijk ontstaat er tijdens de workshop een *gevoel* van gezamenlijkheid, omdat je de ervaring van de workshop deelt met de andere deelnemers. Dit betekent nog niet dat er meteen sprake is van een gemeenschap of community.

Het karakteristieke van gemeenschappen en communities is dat de mensen die bij elkaar komen zich wederzijds met elkaar verbonden voelen. Zij hebben dezelfde interesse, normen of waarden. Deze delen zij met elkaar in de community waardoor het voor hen een *betekenisvolle sociale structuur* wordt. Onder de sociale structuur ligt het hogere doel dat de betekenis geeft. Voorbeelden van deze hogere doelen zijn gezondheid, een gezellige buurt, bijdragen aan een betere zorg voor het milieu, of solidariteit.

Het gaat erom dat je elkaar dingen gunt, dat je er bent voor de ander. Je stopt tijd in de relatie.

Ifor Schrauwen, community expert, initiatiefnemer van *Het Vogelnest* in Dordrecht.

Andere kenmerken van communities zijn dat het *dynamische* sociale systemen zijn en dat deze vaak een *positieve associatie* oproepen. Dat communities positieve associaties oproepen is niet vreemd. Mensen zijn sociale wezens en zoeken elkaar graag op. Met het dynamische aspect wordt bedoeld dat de gemeenschap altijd in beweging is. Veranderingen van samenstelling in de groep, van activiteiten, van de plek van samenkomen, van de naam van de groep, van manier van organiseren etc. zijn onlosmakelijk verbonden met communities.

Het organiseren van communities

Dat mensen zich organiseren is van alle tijden en vaak doen zij dit omdat ze een gezamenlijk probleem of belang hebben en zij iets willen veranderen.

Community Organising

Sinds de jaren '80 ontstond 'community organising' in Nederland, in navolging van andere (Engelstalige) landen. Het is een specifieke methode om gemeenschappen in staat te stellen voor hun doel op te komen, en deze ook te bereiken. De methode wordt vaak gebruikt door vakbonden en campagneorganisaties. Het wordt ook ingezet in wijken, waar professionals in community organising samen met bewoners problemen willen oplossen door de overheid, of bijvoorbeeld een woningbouwcoöperatie onder druk te zetten. Een belangrijk onderdeel van het proces van community organising is het informeren en onderwijzen van mensen over sociale, politieke en economische zaken en het milieu en hen aan te moedigen zich actief in te zetten voor verandering en verschuiving van de macht.

¹ De originele Engelstalige quote is hier te vinden: <https://extension.umn.edu/community-news-and-insights/five-ways-think-about-community>

Voor onze verkenning interviewden we Peter Kodde, expert op het gebied van community organising en werkzaam als Senior Organizer bij Milieudefensie.

Een van de meest succesvolle campagnes was de Schone Lucht Campagne, waarbij we op zoek gingen naar de meest vervuilde straten. We gingen op zoek naar mensen die wonen in die straten. Wie heeft er last van? Is er leiderschap in die straat? Vervolgens geef je deze mensen de tools om zelf in actie te komen om de gemeente onder druk te zetten. Het gaat erom dat deze mensen een actieve rol pakken. Ze moeten niet alleen het probleem aangeven en zeggen dat er iets moet gebeuren, maar zelf oplossingen aandragen.

Peter Kodde, community organising expert, Senior Organizer bij Milieudefensie.

In de publicatie *Waarom buurten zich moeten organiseren – een verkenning*² schrijven Ifor Schrauwen en Peter Kodde het volgende over de huidige stand van zaken van community organising in Nederland:

Bezuinigingen en een veranderende tijdgeest zorgden aan het begin van deze eeuw voor zo'n dal waarbij de focus werd verlegd naar individuele hulpverlening. De afgelopen jaren is de interesse voor een meer collectieve aanpak van problemen in wijken juist toegenomen. Door schade en schande wijs geworden, beginnen we in te zien dat de individualisering van collectieve verantwoordelijkheden veel andere problemen oplevert. Problemen die niet alleen het individu schaden maar ook de maatschappij als geheel. Daarmee neemt ook de interesse voor de organiseringsmethode van Alinsky, en zijn werk 'Rules for Radicals', toe.

Community Building

In de UK spreekt men niet van *community organising*, maar van *community building*, of *community development work*. Dit gaat verder dan alleen een verschillend woordgebruik; het is gerelateerd aan een verschil in politieke traditie, in het denken over hoe verandering teweeggebracht zou moeten worden. Community Building komt uit de traditie van Paulo Freire, een Braziliaanse pedagoog en filosoof, bekend als voorstander van de kritische pedagogie. Hij pleitte ervoor dat onderwijs de onderdrukten in staat moet stellen om hun gevoel van menselijkheid terug te krijgen, zodat ze zelf een actieve rol spelen om hun situatie te verbeteren.

Behalve verschil in woordgebruik en politieke traditie in verschillende landen, is er ook in verschillende contexten een verschil in financiële mogelijkheden. Bijvoorbeeld tussen de VS en de UK.

Zij [in de VS] hebben een financieringsstroom, want als je aan community organising doet, krijg je belastingvoordelen. Het organiseren van gemeenschappen is onderdeel van de Amerikaanse structuur van filantropisch kapitalisme. In het Verenigd Koninkrijk hebben we die structuur niet. We kunnen ons dus niet professioneel organiseren als groepen mensen, omdat er geen financieringsstroom is.

Peter Cox, Professor Emeritus aan de University of Chester (UK) en schrijver van *Cycling Activism*.

² Uitgegeven door LSA bewoners:

https://www.lsabewoners.nl/wp-content/uploads/LSA_verkenning_community_organising.pdf

Het is goed om verschillen in tradities en mogelijkheden in gedachten te houden bij het lezen van deze publicatie. Dat geldt voor verschillen tussen landen, maar even goed voor verschillen tussen gemeenten en regio's.

Online Communities

Het woord *community* op grotere schaal gebruiken in de Nederlandse taal is relatief nieuw. Het hangt samen met de opkomst van online platforms die met behulp van sociale media steeds bekender en meer gebruikt zijn. De dominantie van het Engels bij het online werken en de online marketing heeft geleid tot het veelvuldig gebruik van het Engelse woord *community* in het Nederlands.

Bedrijven en merken die aanwezig zijn op sociale media zetten zogeheten *brand communities* op. Dit doen zij omdat interactie met consumenten leidt tot meer verkoop en loyaliteit aan het merk. Ook maatschappelijke organisaties benutten sociale media en platforms om hun achterban te vergroten en te betrekken bij hun doelen en activiteiten.

Fietscommunities: gemeenschappen van fietsers

We gaven aan dat een groep pas een *community* is als er een gezamenlijke factor is, die betekenis heeft voor de leden van de groep. In dezelfde buurt of regio wonen kan zo'n gezamenlijke factor zijn, over het algemeen in combinatie met een gezamenlijk ervaren probleem of interesse. Wanneer we het hebben over fietscommunities dan gaat het om een groep mensen voor wie de fiets de verbindende factor is. Bij fietscommunities gaat het in veel gevallen zowel om het praten over fietsen, als om het samen ervaren van het fietsen. Samen fietsen is heel belangrijk voor de onderlinge binding.

We hebben ook gezien dat onder de sociale structuur een hoger doel ligt dat de betekenis geeft. Voorbeelden van deze hogere doelen zijn gezondheid, een gezellige buurt, bijdragen aan een betere zorg voor het milieu en solidariteit. In deze verkenning hebben we daarom zowel aandacht voor praktische zaken waar fietscommunities mee te maken hebben, als aandacht voor deze onderliggende doelen. Peter Cox zegt hier het volgende over:

Vanuit het oogpunt van de community organisator is het eerste wat iemand zich zou moeten afvragen: "Wat zijn de doelen? Want je hebt een groep mensen die misschien geen gemeenschap vormen. Ze hebben gewoon iets gemeen. En je wilt nauwere banden creëren tussen de groep, dus de vraag is waarom je dat zou willen doen. Waarvoor? Het antwoord daarop, denk ik, begint een heleboel dingen te bepalen die je kunt doen, of juist niet kunt doen."

Peter Cox, Professor Emeritus aan de University of Chester (UK) en schrijver van *Cycling Activism*.

In het volgende hoofdstuk gaan we in op hoe verschillende fietscommunities in Nederland zijn ontstaan, met welke onderliggende doelen en in welke vormen.

IERLAND: TRANSPORT AND MOBILITY FORUM (TMF)

"Het gaat niet om transport maar om een leefbare leefomgeving"

deelt Darren McAdam-O'Connell. " Gedurende onze loopbaan zijn prioriteiten en onze werkzaamheden soms zo nauw gefocust waardoor het welzijn van de gehele gemeenschap voor niemand de eerste prioriteit is."

Er is wel steun wanneer er suggesties worden gedaan om de gemeenschap te helpen, maar eigenaarschap ontbreekt; niemand voelt zich verantwoordelijk. Het forum vervult om die reden een belangrijke functie in het dienen van het algemeen belang.

Twee weten meer dan één.

TMF biedt een netwerkgelegenheid om projecten op het gebied van duurzaam en actief reizen te coördineren. TMF bestaat uit een breed samengestelde groep van belanghebbenden:

belangenbehartigers, ambtenaren, aanbieders van openbaar vervoer en marktpartijen. Het is cruciaal om de context waarin werkzaamheden worden uitgevoerd te begrijpen. De brede samenstelling van de groep zorgt voor inzicht in deze context en draagt bij aan het nemen van passende beslissingen met betrekking tot mobiliteit en de samenleving.

Het samenbrengen van verschillende belanghebbenden met diverse perspectieven bevordert de inzet van individuele expertise. Deze variëteit aan inzichten leidt tot rijkere en doordachtere resultaten en uitvoeringen.

Opgericht in: 2012, Cork.

Opgericht door: Transport and Mobility Forum, ondersteund door Cork Environmental Forum.

2. Ontstaan, doelen en vormen van fietscommunities

We starten bij het begin. Waar komen fietscommunities eigenlijk vandaan? Ontstaan ze van de een op de andere dag of is het een geleidelijk proces? En welke doelen streven ze na? Hebben ze wel concrete doelen?

Hoe ontstaan fietscommunities?

In onze verkenning zien we dat er verschillende manieren zijn waarop fietscommunities ontstaan. In sommige gevallen zien we een duidelijke aanleiding. Zo'n community ontstaat omdat zij aandacht wil vragen voor de fiets(er), meestal gericht op een specifiek thema, specifieke fiets of soort fietser. Een bepaalde actualiteit, zoals een politieke beslissing (1), een nieuwsbericht of de organisatie van een evenement, zorgt ervoor dat mensen in actie komen en een behoefte voelen om bij elkaar te komen. Andere fietscommunities ontstaan zonder duidelijk startpunt. Er gebeurt al van alles in een buurt of stad op het gebied van de fiets. Langzaamaan vinden deze partijen elkaar en gaan ze zich samen organiseren (2).

1: In 2016 ligt er bij het Ministerie van I&W een wetswijziging voor om de Speedpedelec de status van 'brommer' te geven (gele kentekenplaat en een verbod om te rijden op het fietspad). Om deze wetswijziging te voorkomen ontstaat er de 'Kopgroep Speedpedelec'; een informele groep die lobbyt voor de positie van de Speedpedelec op de Nederlandse weg.

2: In de buurt Boschveld in Den Bosch beginnen actieve buurtbewoners samen met de buurt fietsen op te knappen, zowel hun eigen fietsen als afgedankte fietsen om deze een tweede leven te geven. Ondertussen werden er ook fietslessen gegeven aan ex-gastarbeiders en asielzoekers. De losse initiatieven komen bij elkaar in het buurtcentrum Copernikkel en hieruit ontstaat uiteindelijk een officieel fietshuis.

Een belangrijke factor in het ontstaan van zo'n georganiseerde groep is de aanwezigheid van een sleutelpersoon of personen. Dit is iemand die de meerwaarde van samenwerking benadrukt en de samenwerking initieert. Of misschien wel vanuit het niets een community wil gaan opzetten. In onze verkenning kwamen we twee 'soorten' sleutelpersonen tegen: Het gaat om een persoon die een bepaalde (politieke) status heeft binnen een organisatie of binnen de fietswereld (3) of juist een relatief onbekend persoon, maar met een breed netwerk in een wijk of buurt (4). Beide posities zijn een waardevol startpunt om mensen te activeren, ieder vanuit een verschillend oogpunt.

3: De eerste fietsburgemeester in Utrecht is vier jaar geleden gestart en heeft veel gesprekken gevoerd. Naar aanleiding daarvan heeft hij initiatief genomen om Fietsmaatjes Utrecht op te starten.

- 4: Olga begint op latere leeftijd met racefietsen, ze wil meer bewegen. Door het zelfvertrouwen van steeds grotere rondes fietsen overwint ze haar PTSS. Uiteindelijk richt ze haar eigen racefietsclub op. Iedereen is welkom, dus ook mensen zonder racefiets (er zijn leenfietsen beschikbaar) en zonder racefietservaring. Het netwerk van Olga in de wijk en haar inspanningen om de bekendheid van de racefietsclub te vergroten zorgen ervoor dat er nieuwe mensen aansluiten.

Verder zien we dat er communities zijn die top-down ontstaan, terwijl andere bottom-up georganiseerd opgezet worden. Vanuit een overheid of grote organisatie (top-down) is er een bepaalde ambitie inclusief middelen om iets met de fiets en communities, of samenwerkende partijen te doen (5). Zij gaan aan het werk om hier invulling aan te geven (6). Het hogere doel van deze communities is niet (meteen) altijd duidelijk, of heel breed. Maatschappelijke initiatieven, ontmoetingsplekken of informele groepen daarentegen werken bottom-up vanuit een bepaald hoger doel, maar hebben middelen of organisatorische hulp nodig om dit verder te brengen (7).

- 5: In Rotterdam is het beleidsdocument Fietskoers 2025 vastgesteld. Onder een van de pijlers 'fietsstimulering' hoort het opzetten van een Fietsalliantie. "We vonden het heel belangrijk dat de stad ook meedenkt in het stimuleren van fietsen en dat het breed uitgedragen wordt. Er zijn heel wat partijen in de stad die vinden dat er meer gefietst moet worden."

- 6: Vanuit organisaties in Groningen kwam de vraag om meer te gaan samenwerken, kennis te delen en inspiratie op te doen. De provincie heeft vervolgens de rol opgepakt om dit te faciliteren en organiseren. Twee sessie met ruim 70 mensen heeft ervoor gezorgd dat de Fietscommunity Groningen is ontstaan.

- 7: Vier enthousiaste Amersfoortse ondernemers en inwoners sloegen de handen ineen om een bijdrage te leveren aan een groen, gezond en slim Amersfoort. Zij pitchten de aanpak bij de Provincie Utrecht. Vanuit daar ontstaat de opdracht voor het opzetten van 033opdefiets.

BELGIE: PELOTON 8000 (werktitel)

“Het initiatief heeft écht nog geen officiële naam”

vertelt Pieter Devriese, projectmedewerker duurzame Mobiliteit. “We bevinden ons nog in de opstartfase.” Zodra de fietsgemeenschap -de verwachting is najaar van 2024- van start gaat, zullen de leden zelf beslissen over een passende naam, logo, vergaderlocatie, structuur van de gemeenschap enzovoorts. De stad Brugge kiest er bewust voor om niet alles vast te leggen en eigenaarschap daadwerkelijk te geven aan de fietsgemeenschap zelf.

Erken: Waar 't hart van vol is, vloeit de mond van over.

Brugge stad erkent dat er veel fietsers zijn, en wil door hen te erkennen het collectieve fietsgeluk naar een hoger niveau tillen. De fietsgemeenschap start met het menselijke perspectief waarbij de bestaande fietsers de basis zijn. In plaats van afstandelijk contact tussen burger en overheid, zoals het bieden van de mogelijkheid tot meldingen: “Overhangende tak al een week terug gemeld en nog steeds niet opgepakt”, een gemeenschap om met elkaar in gesprek te gaan. Oprechte en wederzijdse interesse is hierbij een vereiste.

Als collectief weet men meer dan als individu alleen. De fietsgemeenschap richt zich op het bundelen van individuele energieën – zowel negatief als positief- tot een dialoog. Dit kan een positief, aanzuigend effect hebben op anderen, echter er is geen verborgen agenda. Brugge stad is echt begaan bij de zorg van fietsers maar kan dit niet alleen. De toekomst en vorm van de fietsgemeenschap zal in de loop van de tijd duidelijk worden.

Opgericht in: 2023, Brugge.

Opgericht door: Brugge Stad.

Welke doelen streven fietscommunities na?

Logischerwijs heeft de aanleiding of de manier waarop een fietscommunity ontstaat veel te maken met welke doelstellingen de community nastreeft.

Fietscommunities voortkomend uit een top-down proces zijn meestal voornamelijk gericht op het uitwisselen van kennis en samenwerking tussen partijen. De overheidsinstantie of grotere organisatie ziet dat er veel verschillende organisaties bezig zijn met de fiets en wil graag de samenwerking bevorderen en het thema fiets bij meer partijen onder de aandacht brengen (1). Door organisaties bij elkaar te brengen ontstaat ook vaak een gedeelde verantwoordelijkheid om bepaalde ambities op het gebied van fietsen te behalen (2).

- 1: De Utrecht Bike Community is een netwerk voor iedereen die in de regio Utrecht professioneel actief is met fietsen. Het doel is om de verschillende fietsgerelateerde activiteiten, initiatieven en partijen aan elkaar te verbinden en elkaar te versterken. In opdracht van gemeente Utrecht en provincie Utrecht is het netwerk verder uitgebreid.

- 2: “Het belangrijkste uitgangspunt vanuit de Doortrappen community is ‘van en door ons’. Partijen die zich aansluiten bij het netwerk houden zelf de regie, maar er ontstaat wel gedeelde verantwoordelijkheid om het gedachtegoed van Doortrappen uit te dragen. Iedereen voelt dezelfde urgentie.” - Doortrappen

Wanneer een fietscommunity vanuit een bottom-up proces ontstaat zien we dat er regelmatig achterliggende maatschappelijke doelen zijn, zoals mensen met elkaar verbinden, het creëren van een ontmoetingsplek, het creëren van bewustwording of het organiseren van middelen of activiteiten voor specifieke doelgroepen. Het stimuleren van fietsen of aandacht vragen voor de fiets is niet altijd het centrale doel, maar een middel om deze hogere doelen te bereiken (3).

- 3: De Bike Kitchen van de UvA is mede ontstaan vanuit de doelstelling om circulariteit te stimuleren en tastbaar te maken: “Door middel van fietsreparatie kan een stukje bewustwording en eigenaarschap worden bijgebracht, doordat geleerd wordt hoe je niet alleen jezelf, maar ook anderen, kunt leren hoe je je fiets onderhoudt en daardoor langer behoudt.”

Ondanks de verschillen in organisatie en doelstellingen zien we wel dat er een overkoepelende ambitie is die de communities met elkaar gemeen hebben. Het gaat bij fietscommunities om het aan elkaar verbinden van mensen en, of organisaties. Dit is precies wat er inherent is aan wat een community is, zoals we zagen in het vorige hoofdstuk.

MAROKKO: PIKALA

“We ondersteunen jongeren in hun professionele carrière”

legt Floor Verveer, sociaal projectmanager uit. Dat doen we door middel van trainingen en het stimuleren van werkgelegenheid rond duurzaamheid, vooral met de fiets. Denk aan functies zoals fietsgidsen, bezorgers en technici. We verzorgen trainingen gericht op professionele vaardigheden, op het vlak van presentatievaardigheden of het gebruik van LinkedIn. Na het afronden van een training ontvangen deelnemers certificaten, wat helpt bij het versterken van hun CV en zodoende bijdraagt aan carrièreontwikkeling.

De jeugd heeft de toekomst.

Duurzaamheid speelt een steeds grotere rol onder de Marokkaanse jeugd, die graag in deze sector wil werken. Het doel is hen te helpen een gezondere en duurzamere toekomst op te bouwen. Jongeren ontvangen begeleiding in hun professionele ontwikkeling, met de nadruk op groei en een professionele houding. Zo kan de nieuwe generatie professioneel groeien en wordt de fiets steeds meer geïntegreerd in de samenleving.

Opgericht in: 2016, Marrakesh.

Opgericht door: Cantal Bakker.

Hoe organiseren fietscommunities zich?

De organisatiestructuur van Fietscommunities in Nederland loopt uiteen. Er is geen standaardvorm waarin deze georganiseerd worden. Uit onze verkenning herkennen we een aantal verschillen in deze manier van organiseren.

Er zijn een aantal fietscommunities die een officiële status als stichting of vereniging hebben. Ook zijn er communities die een onderdeel zijn van een grotere organisatie of overheidsafdeling (1). Bij deze manieren van organiseren zien we dat er meestal sprake is van een bepaalde geldstroom of inzet van mensen en middelen vanuit een overheidsinstantie. Hierdoor is er de mogelijkheid om dit type structuur op te zetten. Dit waarborgt de continuïteit en het gedachtegoed.

- 1: De Doortrappen community wordt georganiseerd en gefaciliteerd door het landelijk programmabureau Doortrappen dat onder het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat valt. Het landelijk programmabureau biedt het Doortrappenconcept, communicatiemiddelen, faciliteert een digitaal platform en ontwikkelt tools die partners kunnen inzetten en faciliteert een digitaal platform. Daarnaast zijn er bijeenkomsten voor partners en professionals.

Naast deze vorm zijn er ook fietscommunities zonder officiële structuur. De rollen en taken zijn onder iedereen verdeeld en er heerst een gedeelde verantwoordelijkheid om de doelen te bereiken (2). Op deze manier kan een community volledig onafhankelijk van andere partijen opereren en is daardoor laagdrempelig en toegankelijk voor veel mensen.

- 2: "We are a very informal network of 5 to 10 people for the organisation of each Haagse Fiets Zwerm. Some are more involved than others, but all decisions are made by whoever is participating to the conversation."

Het valt op dat veel fietscommunities afhankelijk zijn van de inzet van vrijwilligers. Hierbij zie je dat de vrijwilligers zelf onderdeel zijn van de community of doelgroep waar de fietscommunity zich op focust (3). De kracht van deze structuur is dat mensen zich inzetten voor hun eigen gemeenschap, tegelijkertijd is ook duidelijk dat het soms nodig is om betaalde kracht(en) in te zetten (4). Dit is meestal in een rol als coördinator of kartrekker van het initiatief. Dit kan ook een rol zijn die in een stichting of vereniging door een bestuur wordt ingevuld.

- 3: Bij de fietsenwerkplaats van het Huis van Compassie in Nijmegen werken vrijwilligers, variërend van gepensioneerde fietsmakers, handige mensen, statushouders, ongedocumenteerden, vluchtelingen, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of die aan het re-integreren zijn. De fietsen die hier worden gerepareerd zijn grotendeels bestemd voor statushouders, ongedocumenteerden, vluchtelingen en andere mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties.

Soorten fietscommunities in Nederland

Verschillende initiatieven, projecten en organisaties in Nederland profileren zichzelf als fietscommunity, zoals de Utrecht Bike Community en Fietscommunity Amersfoort. Bij andere initiatieven, projecten of organisaties is het niet meteen duidelijk of zij zichzelf zien als gemeenschap. Zo rijst bij een groot initiatief als Doortrappen de vraag 'Wanneer hebben we het over het programma Doortrappen en waar begint de Doortrappen community?'. Bij de Fietsmeesters vormen de vrijwilligers die fietslessen geven wel een community, maar degenen die les krijgen zijn daar geen vanzelfsprekend onderdeel van.

Communities zijn op verschillende manieren in te delen. Je kunt ze indelen op grootte qua aantallen betrokkenen, of grootte van het geografische gebied. Je kunt ze indelen op basis van organisatievorm, of de hoeveelheid middelen die zij beschikbaar hebben. Voor deze verkenning hebben we ervoor gekozen voor een indeling op basis van doelstellingen en activiteiten. De reden hiervoor is, dat de kern van een community, dat wat de community bij elkaar houdt, de onderliggende waarden en het onderliggende doel zijn en dit manifesteert zich in de doelstelling en activiteiten. Daarmee komen we tot de volgende soorten communities³.

Een activistische lobby community

Nederland kent een lange traditie van fietscommunities die actievoeren en lobbyen voor betere voorzieningen, wetgeving en facilitering van het fietsen. De Fietsersbond is de grootste en bekendste community die op landelijk, provinciaal en lokaal niveau actief is, de Haagse fietszwerm is een voorbeeld van een klein, lokaal initiatief.

Een community als samenwerking van organisaties

Maatschappelijke organisaties die (als deel van hun aanbod) activiteiten uitvoeren waar de fiets een rol in speelt, zoeken elkaar op met als doel om samen sterker te staan. Ze zijn ieder op een eigen locatie, dicht bij hun doelgroep, gevestigd en kunnen gebruik maken van elkaars sterke punten. Ze inspireren elkaar om nieuwe mogelijkheden te onderzoeken en uit te voeren. Een goed voorbeeld van zo'n fietscommunity is Heel Utrecht Fietst.

Een community van bedrijven die elkaar opzoeken

Bedrijven en maatschappelijke organisaties die in dezelfde sector werkzaam zijn zoeken elkaar fysiek op en vestigen zich als 'fietscluster'. Dit biedt mogelijkheden voor samenwerking, uitwisseling, schaalvoordelen en mogelijk ook kostenbesparing. Een voorbeeld van dit type community is Fietscentrum Nijmegen.

Communities of Practice

Groepen mensen, vaak professionals, zoeken elkaar op om hun kennis en ervaringen te delen en van elkaar te leren. Een belangrijk onderdeel is het informeren van elkaar over ontwikkelingen in het vakgebied, of de sector. Voorbeelden zijn Utrecht Bike Community, Fietscommunity Groningen en de Doortrappen Community.

Een community gericht op samen met een groep(je) fietsen

Mensen ondernemen samen fietstochten. Dit kan een wekelijks terugkerende activiteit zijn, of minder frequent. Het gaat erom dat mensen elkaar ontmoeten, dat er gefietst wordt en dat daar een gedeeld belang aan toegekend wordt. Zo maken Fietsmaatjes regelmatig een fietsrit waarin de ontmoeting met elkaar centraal staat. Vrienden op de fiets is een community van mensen die slaapplekken in hun huis aanbieden aan recreatieve fietsers en wandelaars. Daarmee faciliteren zij fietsers om samen langere afstanden en meerdere dagen te fietsen.

Een community gericht op het betrekken van anderen bij het fietsen

Mensen die zelf graag fietsen zijn vaak enthousiast om het 'fietsvirus' aan anderen over te dragen. Deze communities organiseren activiteiten om niet-fietsers, of niet-zoveel-fietsers, te faciliteren en enthousiasmeren. Er worden fietslessen gegeven, fietsen verstrekt en laagdrempelige fietsritten georganiseerd. Voorbeelden zijn Olga's Racefiets Club, de Fietsmeesters en Huis van Compassie Nijmegen. Ook Bike Kitchen UvA probeert diverse

³ Het was binnen deze eerste verkenning niet mogelijk om dieper in te gaan op andere typen fietscommunities die we in een globale scan op internet tegenkwamen, zoals de community van fietsenwinkels met fietscafé, alle wielercommunities en de online fietscommunities zoals Strava, Komoot, de community van de fietsknooppunten app en dergelijke.

groepen te betrekken bij fietsen, door op een centrale ontmoetingsplek (de reparatieruimte) kennis te delen over de fiets.

In het vorige hoofdstuk kwamen de verschillende doelstellingen van fietscommunities al voorbij. In het volgende hoofdstuk kijken we naar de activiteiten van de communities en de impact die zij met deze activiteiten hebben.

VERENIGDE STATEN: Walmart Mobility MOVE hub

“Het idee dat er een fietscultuur, fietsinfrastructuur ofwel fietsindustrie zou ontstaan, leek onmogelijk”

vertelt Brady Carman enthousiast. “Maar, niet zo lang later -17 jaar- is het zo ver.” Doordat Walmart in Bentonville is gevestigd, stimuleert dit zowel economische ontwikkelingen als een ondernemende geest. Er ontstaat een cluster van de private sector, academici en inwoners die zich richten op fietsen. De private sector heeft hierin een belangrijke rol gespeeld door, samen met de gemeenschap, een groeiende fietscultuur en -industrie aan te jagen en te ontwikkelen.

Investeer: Wie zaait, zal oogsten

De economische impuls trekt ook andere fiets gerelateerde bedrijvigheid aan. Van fietsvriendelijke hotels, mobiele fietsmakers, tot een stijging van 0 tot 14 fietswinkels in Bentonville.

Ook is er sprake van industrieel toerisme, professionals uit de fietssector willen in Bentonville zijn. Het is een aantrekkelijke en inspirerende plek, een broedplaats voor de fietsindustrie, waar men ook economisch succesvol kan zijn.

Opgericht in: 2007, Bentonville.

Opgericht door: Walmart met een beurs van de Walton Family Foundation.

3. Van fietstochten en fietsreparaties tot netwerkbijeenkomsten en lobby

Het hart van de fietscommunity zijn de activiteiten die georganiseerd worden. Zij zorgen voor de sociale binding; ze lijmen als het ware de mensen van de community aan elkaar. In dit hoofdstuk schetsen we de activiteiten van communities en leggen we de relatie tussen activiteiten, doelen, doelgroepen en impact.

Activiteiten van fietscommunities

Van fietstochten en fietsreparaties tot netwerkbijeenkomsten en lobby. Alles bij elkaar genomen organiseren fietscommunities een breed scala aan activiteiten. Het soort activiteiten dat een fietscommunity uitvoert hangt logischerwijs sterk samen met haar doel. We zien dat sommige communities focussen op één type activiteiten, terwijl andere meerdere soorten activiteiten organiseren en meerdere doelen nastreven. Zo kan een fietscommunity een fysieke verzamelplek worden van allerlei activiteiten of initiatieven die (indirect) met de fiets te maken hebben.

De volgende typen activiteiten worden door de communities die wij geïnterviewd hebben ondernomen:

- Fysieke activiteiten met bezoekers of deelnemers: het organiseren van fietstochten, fietslessen en cursussen of fietsevenementen.
- Het opzetten van acties of initiatieven: het verzamelen en opknappen van oude fietsen, de uitgifte van goedkope fietsen.
- Het faciliteren van een netwerk of ontmoetingsplek: de organisatie van kennis- of netwerkbijeenkomsten, een fietsenwerkplaats of fietstraining waar mensen samenkomen.
- Het creëren van aandacht en zichtbaarheid voor de fiets: *ride-outs* door de stad of het organiseren van een politieke lobby

Daarnaast opereren Fietscommunities ook online. De meeste communities hebben een of meerdere sociale mediakanalen, een website of nieuwsbrief of een whatsapp groep waardoor mensen met elkaar in contact komen of informatie uitwisselen (1). Tegelijkertijd zien we dat in de communities het via-via contact erg belangrijk blijft om nieuwe mensen of organisaties te activeren en erbij te betrekken (2).

1: "Als je als partij alleen staat wordt het lastig. Hoe meer mensen je hebt, hoe groter je iets kan maken. We hebben allemaal een passie voor de fiets en hoe mooi is het om die passie met elkaar te kunnen delen." - Fietscommunity Groningen

2: "Bedrijven staan soms dichterbij de inwoners dan de gemeente zelf, ze zitten meer in de wijken, met de mensen zelf. Zo kunnen er ook dingen worden georganiseerd waarvan je weet dat het aanslaat." - Fietsalliantie Rotterdam

Bijna alle fietscommunities richten zich op een specifieke doelgroep. Tegelijkertijd is er vaak een wens om zo laagdrempelig en 'inclusief' mogelijk te opereren en ook nog eens een breed publiek aan te spreken (3). Sommige fietscommunities geven aan dat zij hun doel bereiken als zij een zo breed mogelijk publiek hebben bereikt (4).

3: De Bike Kitchen wordt georganiseerd vanuit de UvA, maar er wordt nadrukkelijk ingezet op wijkbetrokkenheid en gemeenschapsvorming. Activiteiten trekken externe bezoekers of buurtbewoners aan, die regelmatig ook betrokken zijn als community member. Op deze manier ontstaat er ontmoeting tussen de buurt en de universiteit en wordt kennis en kunde gedeeld met een breed publiek.

4: Voor de Haagse Fietszwerm is het doel om aandacht te vragen voor de fiets op straat, door middel van critical mass. Ze hebben belang bij het aanspreken van een zo breed mogelijk publiek. "We are now in the process of discussing how we can attract more groups of people to our events".

VERENIGD KONINKRIJK: CYCLING UK

"De kern bestaat uit mensen, de mensen op de fiets"

en het campagne voeren, het lobbyen is hier een natuurlijk gevolg op, geeft Sophie Gordon campagnemanager aan, om te voorzien in de behoefte dat de voordelen van het samen fietsen door steeds meer mensen kan worden ervaren. "Het draait bij al onze activiteiten om het sociale aspect, het ontmoeten van anderen." Waarbij de fiets en het fietsen functioneert als middel om plezier en ervaringen te delen met elkaar.

Wat telt is, dat: Alleen ga je sneller, samen kom je verder.

Cycling UK is sinds het begin, als *grassroots*-belangenbehartigingsgroep, gericht op direct contact tussen mensen, waarbij het gemeenschapsgevoel centraal staat. Of het nu gaat om het delen van tips over fietsversnellingen of het samen campagnes voeren voor veiligere fietsroutes, de activistische aanpak draait om het voeren van een dialoog én samenwerking met alle belanghebbenden.

Het netwerk biedt daarbij essentiële middelen, zoals informatievoorziening, online samenwerkings- en discussiefora om het directe contact tussen mensen en betrokken organisaties of instellingen te faciliteren.

Opgericht in: 1878, Harrogate.

Opgericht door: Door enthousiaste fietsers.

De impact van fietscommunities

Doelstellingen van de fietscommunities zijn vaak een mix van impact maken op fietsgebied, in combinatie met sociale impact. Sommige communities vertrekken vanuit de sociale impact: het netwerken is de kern en doordat het netwerk wordt versterkt is er spin-off naar het stimuleren van fietsen. In andere gevallen werkt het andersom: er wordt gestimuleerd of gefaciliteerd dat mensen gaan fietsen en van daaruit ontstaat ook sociale impact. In meerdere gevallen wordt genoemd dat het bijkomende voordeel van fietscommunities is, dat er een olievlek-effect is. Mensen die betrokken zijn bij een fietscommunity worden enthousiast(er) over het fietsen en mensen in hun sociale netwerk kunnen daardoor ook geactiveerd worden om (vaker) op de fiets te stappen.

Er zijn communities die impact maken door het fietsen toegankelijk te maken voor mensen die tot nu toe nog (bijna) niet op de fiets stappen (1). Ze leren mensen fietsen te repareren, ze geven fietsen aan mensen die deze niet hebben en leren mensen fietsen (2). Andere communities maken impact door het vergroten van aandacht voor de fiets door kennisuitwisseling, netwerken en stimuleren van nieuwe samenwerkingen (3), of door activisme en lobby. Verder brengen fietscommunities mensen met elkaar in contact, waardoor sociaal isolement tegengegaan wordt (4) en mensen meer gaan bewegen (5). Tot slot is er impact door mensen onderdeel te laten zijn van een groep gelijkgestemden (6). Ze kunnen zich inzetten als vrijwilliger en verantwoordelijkheid nemen, wat bijdraagt aan hun zingeving.

1: Fietsmaatjes Utrecht koppelt mensen die niet zelfstandig kunnen of durven fietsen aan mensen die graag samen fietsen. Op een duofiets gaan mensen op pad. Op deze manier willen ze bijdragen aan 'fietsgeluk voor iedereen.'

2: "We stimuleren vrij letterlijk door mensen te leren fietsen. Het onderhouden van je fiets is een belangrijke factor en we willen met onze kinderactiviteiten ook kinderen bijbrengen dat fietsen ook spelen kan zijn." - Fietshuis Den Bosch

3: Fietscommunity Zwolle is ontstaan als uitwerking van een van de doelen van het Actieplan Zwolle Wereldfietsstad. Samenwerking tussen en met (lokale) partijen staat centraal: "Door samenwerking hoop je te kunnen innoveren waardoor de fiets in een hogere versnelling komt en door elkaar te kennen is de hobbel om samen te werken minder hoog en kunnen mooie initiatieven ontstaan."

4: Het doel van het fietsenproject van Huis van Compassie is om 'Nijmegenaren die in armoede leven in het (fiets)zadel te helpen. Met een fiets vergroten zij hun mobiliteit, netwerk en mentale en lichamelijke gezondheid. Daarnaast helpt de fiets Nijmegenaren sociale verbindingen aan te gaan (en isolement tegen te gaan). Tenslotte biedt het project een waardevolle dagbesteding voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.'

5: "Mensen voelen zich ergens bij betrokken, waardoor ze zelfverzekerder worden en vaker de deur uitgaan." - Olga's Racefietsclub

6: "Het creëert ontmoeting van gelijkgestemden, mensen die logeeradres zijn fietsen (of wandelen) over het algemeen zelf ook graag lange afstanden, daarom vinden ze het leuk om mensen te ontmoeten met gedeelde interesse en mentaliteit." - Vrienden op de fiets

We zien dat er op het gebied van monitoring en evaluatie van de effecten van fietscommunities veel wordt gedaan. Ook door kleinere initiatieven. Tegelijkertijd zijn de effecten van fietscommunities soms lastig uit te drukken in cijfers of data. Bijvoorbeeld het creëren van sociale cohesie of het uitwisselen van kennis. De focus ligt meestal op het monitoren van concrete effecten (zoals aantal fietsen, deelnemers etc.). Het feit dat er veel aan monitoring wordt gedaan heeft wellicht ook te maken met de afhankelijkheid van subsidie, er moet verantwoording worden afgelegd.

BELGIË: DE FIETSSCHOOL

"Fietslessen zijn fantastisch maar de nazorg is essentieel"

deelt Jan Christiaens bevlogen. "We zien dat wanneer deelnemers na de fietslessen samen met vrijwilligers fietstochten maken, een groter percentage blijft fietsen, wat de impact van de lessen vergroot." Na fietslessen kan men weliswaar fietsen, maar voelt men zich vaak nog geen échte fietser. Daarnaast, velen hebben niemand om mee te oefenen of om in het weekend hun eerste fietsritjes mee te maken.

Daarom is de fietsgemeenschap een belangrijk vervolg op de lessen. Het brengt mensen samen en laat ervaren hoe eenvoudig fietsen kan zijn. Dit bevordert niet alleen een gevoel van vrijheid, maar stimuleert ook het gebruik van de fiets in het dagelijkse leven. Kortom, de fietsschool biedt meer dan alleen fietslessen; het vormt de basis voor het meedoen in de samenleving.

De sleutel tot: Twee vliegen in één klap.

In steden waar veel wordt gefietst, zien mensen de fiets als een middel om erbij te horen.

Sommigen zeggen letterlijk: "Ik voel me een echte Leuvenaar" en beschouwen fietsen als een manier om deel uit te maken van de gemeenschap.

Zo draagt het fietsen bij aan integratie, omdat fietsen niet alleen autonomie biedt, maar ook meer interactie met de samenleving mogelijk maakt.

Opgericht in: 2011, Leuven.

Opgericht door: Mobiel 21, ondersteund door de Stad Leuven.

4. Continuïteit en volhoudbaarheid

Fietscommunities, in al hun diversiteit, dragen ieder op hun eigen manier direct en indirect bij aan de Nederlandse fietscultuur en zij stimuleren het fietsen. Tegelijkertijd is de continuïteit en volhoudbaarheid van fietscommunities een uitdaging. In dit hoofdstuk gaan we in op wat fietscommunities nodig hebben om hun impact te kunnen blijven maken.

Wat hebben fietscommunities nodig om te (blijven) bestaan?

Uit onze verkenning komt duidelijk naar voren dat er geen succesformule is voor het (voort)bestaan van een fietscommunity, maar we hebben wel inzicht gekregen in verschillende zaken die blijken te werken. Zo zien we dat veel fietscommunities op de een of andere manier financiële middelen krijgen. Regelmatig is dit in de vorm van een betaalde kracht. Ook krijgen zij vaak budget voor een specifiek doel, zoals de aanschaf van fietsen of het organiseren van een evenement. Meestal komt dit vanuit een gemeentelijke of provinciale subsidie of gaat dit mee in de begroting van een grotere organisatie. Voldoende geld om zaken te organiseren is essentieel voor het voortbestaan van de meeste communities.

Het gevolg hiervan is, dat er een bepaalde afhankelijkheid ontstaat van deze geldstromen en facilitering door overheden en grotere organisaties. Op het moment dat dit wordt stopgezet is de vraag in hoeverre de activiteiten van de fietscommunity en aandacht voor de fiets blijven voortbestaan. Deze continuïteit is iets wat veel geïnterviewden als een grote uitdaging zien. Meerdere fietscommunities zoeken samenwerking op met andere (commerciële) partijen zodat zij minder afhankelijk worden van één partij (1). Een ander aspect is dat financiële steun vaak in de vorm van subsidie verstrekt wordt. Hier horen procedures voor verantwoording bij en er komen onzekerheden over de continuering van activiteiten of de gehele organisatie bij kijken. Verschillende fietscommunities geven aan dat zij een wens voor meer structurele (financiële) middelen hebben (2). Het is interessant dat Vrienden op de Fiets een uitzondering op de regel is, als community die juist zelf een Fiets en Wandelfonds heeft waarmee zij initiatieven financieel steunen.

1: Utrecht Bike Community organiseert netwerkbijeenkomsten, waarbij ze steeds 'te gast zijn' bij een ander bedrijf. "Dit is een van de wijzen waarop de community bijdraagt in 50% van de kosten van de community. Zo wordt in samenspraak met ons de locatie, catering en andere faciliteiten door de hostende organisaties geregeld en voor hun rekening worden genomen."

2: "Het zou bijvoorbeeld fijn zijn als er een fixed en liquid budget is gealloceerd voor fietsstimulering zodat als er iets moois/goeds voorbijkomt vanuit de inwoners je sneller hierop kunt inspelen." - 033opdefiets

Sommige communities ontstonden als informeel netwerk of initiatief en komen op een punt dat zij besluiten tot het oprichten van een stichting of vereniging. Of zij besluiten om onderdeel te worden van grotere organisatie (3). Een belangrijke reden daarvoor is dat dit ten goede komt aan de continuïteit van de community en de activiteiten. Het zorgt ervoor dat er een bestuur en eventueel leden zijn en dat het geheel minder afhankelijk is van één persoon (4). Ook is het soms een voorwaarde om een stichting te zijn om fondsen voor sponsoring aan te kunnen schrijven.

3: Sinds dit jaar is de Kopgroep Speedpedelec aan de slag gegaan met het oprichten en inrichten van de Themagroep Speedpedelec binnen de Fietsersbond. Einddoel is dat deze groep, net als de lokale afdelingen van de Fietsersbond, een statutaire positie krijgt. Hierdoor is er meer (financiële) ruimte voor het organiseren van voorlichting of bijvoorbeeld evenementen. Ook krijgt ze ondersteuning van de Fietsersbond bij het opzetten van een campagne om in zoveel mogelijk provincies een ontheffingsmaatregel, naar het voorbeeld van Utrecht, in te voeren.

4: “Nu we een stichting hebben, zit het niet meer alleen aan mij of een paar anderen vast. Er gebeuren ook een heleboel dingen waar ik niet per se iets van weet, maar die we wel in gang hebben gezet.” - Utrecht Bike Community

Fietscommunities hebben naast financiële middelen ook voldoende betrokken vrijwilligers met energie nodig en in veel gevallen gaat het ook om heel concrete zaken, zoals een locatie om elkaar te ontmoeten en de activiteiten te organiseren (5). De doelstellingen van de community en het onderliggende hogere doel zijn dan een houvast om vrijwilligers te vinden en behouden en andere organisaties of bedrijven te verleiden om concrete verzoeken te ondersteunen.

5: “In het begin was het lastig om een stallingsplek te vinden, overdekt met stroom. Dat heeft zeker een half jaar geduurd, dan gaat de schwing er wel een beetje uit . . . Uiteindelijk heeft een wijkmanager heel goed meegedacht en zelfs aanpassingen aan de stallingsdeur gemaakt.” - Fietsmaatjes

Uit onze verkenning halen we dat het kader waarbinnen een fietscommunity opereert een belangrijke rol speelt in de volhoudbaarheid. Zo loopt de grootte van de communities erg uiteen. ‘Vrienden op de Fiets’ en het ‘Doortrappen Netwerk’ kunnen op landelijk niveau opereren, terwijl het ‘Fietshuis Den Bosch’ of ‘Olga’s racefietsclub’ zich juist op buurtniveau richten. De meeste fietscommunities zijn niet alleen op schaal ingekaderd, maar ook op doelgroep. ‘Fietsmaatjes Utrecht’ zet zich specifiek in voor mensen die niet zelfstandig kunnen of durven fietsen en bij de Bike Kitchen van de UvA zijn voornamelijk studenten en docenten van de universiteit aangesloten. Bij dit type communities helpt de inkadering voor het bereiken van de doelgroep en de doelen van de community. Op kleinschalig niveau sta je dicht bij de mensen en zijn de lijntjes kort (6).

6: “Zuid-Holland als regio is denk ik iets te divers . . . Rotterdam en omgeving is stads. Daar speelt ook hele andere problematiek dan in de Drechtsteden.” - Rotterdam Fietscommunity

Vrijwel alle fietscommunities zien een groot belang in het samenwerken met andere organisaties en partijen. Het gaat daarbij om zowel maatschappelijke en commerciële partijen als informele netwerken. Leren van elkaar, elkaar helpen, adviseren of diensten voor elkaar uitvoeren is voor iedereen essentieel voor het bereiken van impact (7). Dit betekent dat degenen die als organisatoren actief zijn binnen de community aandacht moeten hebben voor zowel de interne processen als de connecties met de ‘buitenwereld’. Voor communities met beperkte middelen kan dit een flinke uitdaging zijn.

7: "Er is regelmatig contact tussen de fietsprogramma's van de G4 steden. Zo wilde Sportbedrijf Rotterdam graag met ons in contact komen over de organisatie rondom de tour de France, zodat zij dit mee konden nemen voor de Tour De Femmes. Dit zijn waardevolle samenwerkingen." - Fietsmeesters

Voor de volhoudbaarheid van een fietscommunity zien we tot slot dat nadenken over nalatenschap belangrijk is (8). Als een community ontstaat vanuit een bepaald momentum, kan de urgentie na een tijd afnemen. Is er de wens om na deze periode toch te blijven bestaan, en zo ja, hoe is dit te organiseren en financieren? Zeker zo belangrijk is het om in zo'n fase na te denken over de doelen van de community. Als de urgentie afgenomen is, wat is het dan dat de deelnemers voldoende bindt om het community-gevoel vast te houden?

8: In Utrecht gaf de Giro in 2010, de Tour de France in 2015 en de Vuelta in 2022 momentum voor veel aandacht voor de fiets. In die periode komen meerdere initiatieven van de grond of worden versterkt. Hetzelfde gebeurt nu in Rotterdam. "Het is belangrijk dat er ook oog is voor deze netwerken in de jaren dat er niet zo'n evenement is. Nadenken aan de voorkant bij een evenement over *legacy* is belangrijk om iets blijvends op te zetten." - Fietsmeesters

De rol van de overheid

Overheden spelen een belangrijke rol in het (voort)bestaan van fietscommunities. We gaven al aan dat we hebben gezien dat er bij de meeste fietscommunities een bepaalde mate van betrokkenheid is van de overheid. Dit kan verschillende vormen aannemen:

- De fietscommunity vloeit direct voort uit de gemeentelijke organisatie of overheidsinstantie, die het opzetten van een community (wellicht in andere bewoordingen) in haar jaarprogramma of beleid opgenomen heeft. Dit geldt bijvoorbeeld voor *Fietscommunity Groningen*, *Doortrappen*, *033opdefiets*, en *Zwolle Fietscommunity*.
- De overheid biedt steun aan een bestaande fietscommunity door de verstrekking van (financiële) middelen, zoals *Fietshuis Den Bosch*, *Fietsenwerkplaats Huis van Compassie*, *Olga's racefietsclub*, en *Fietsmaatjes Utrecht*.
- Er is regelmatig contact of een samenwerking tussen de community en de overheid, zoals bij *de Haagse Fietszwerm* en *de Kopgroep Speed Pedelec*.

Er zijn ook enkele fietscommunities die geen directe relatie met de overheid hebben, zoals *Vrienden op de Fiets* en *de Bike Kitchen UvA*. De belangrijkste reden is simpelweg dat zij geen extra middelen of hulp nodig hebben. Zij regelen alles zelf en opereren onafhankelijk van de overheid.

Het is opvallend dat ondanks de diversiteit in communities en verhoudingen tot de overheid er bij de fietscommunities een eenduidig beeld is over de rol van de overheid bij fietscommunities. Zij vinden dat de overheid een rol heeft als facilitator: de overheid moet samenwerkingen en het faciliteren van bestaande initiatieven en communities aanwakkeren. Daarnaast zouden overheden in een bepaalde mate ook verantwoordelijk moeten nemen door het leveren van een bijdrage in de vorm van financiën, hulp in de organisatie of het vinden of ter beschikking stellen van een locatie. Als laatste wordt aangegeven dat het belangrijk is dat overheden uitstralen dat zij vertrouwen hebben in bestaande fietscommunities. De overheid hoeft zelf niet als kartrekker op te treden en velen hechten er een grote waarde om wel een onafhankelijke stem te kunnen blijven laten horen.

SPANJE: REDBICI

"Er was geen eenheid, er was geen groep"

delen Silvia Casorran Martos, secretaris-generaal, en Ignacio Junoy de Mayoralgo, verantwoordelijk voor administratie en fietsregistratie. "De fiets als vervoermiddel kwam in de meeste lokale regelgeving niet voor, en de verwijzing in de nationale wet was te algemeen en te vaag om door gemeenten te worden uitgedragen." Door de verenigde samenwerking van lokale, provinciale en regionale overheidsinstellingen kunnen we als één geheel op nationaal niveau acteren en kennis met elkaar uitwisselen.

Het belang van: Je aan een ander spiegelen.

Het netwerk biedt veel waarde door de mogelijkheid om een hulpvraag te stellen. Vragen zoals: "De burgemeester wil geen autoparkeerplaatsen opheffen, er is niet genoeg ruimte voor veilige en comfortabele fietsinfrastructuur, en hoe ga je om met weerstand?"

Afhankelijk van de gemeente werkt er vaak slechts één persoon aan een specifiek fietsthema. Ondersteuning van vakmensen uit het werkveld die met dezelfde uitdagingen te maken hebben, biedt perspectief en heeft zelfs een therapeutisch effect. Het belangrijkste aspect is écht het delen van gemeenschappelijke uitdagingen.

Opgericht in: 2009, Sevilla.

Opgericht door: Door 10 politici/ vertegenwoordigers van overheidsinstanties, op dit moment 153 leden.

5. Aanbevelingen voor overheden

De aanleiding voor deze verkenning naar fietscommunities is de vraag van overheden naar inzicht in deze communities en in manieren waarop zij al dan niet aan de slag willen gaan met het opzetten of ondersteunen van communities. In dit hoofdstuk reiken we aanbevelingen aan voor de overheden die met deze vragen rondlopen.

De eerste vraag: waarom?

De hamvraag voor iedereen die rondloopt met het plan, of de opdracht, om 'iets' te gaan doen met een fietscommunity, is: waarom?

De kern van community organising en community building is het in gang zetten van verandering door mensen bij elkaar te brengen. Waarom wil je mensen (met wat voor activiteiten en materialen dan ook) bij elkaar brengen? Wat zou hiermee bereikt moeten worden? En biedt dat doel voldoende betekenis voor de mensen die je erbij wilt betrekken?

Want vermoedelijk, als je probeert in te grijpen, dan heb je een interventie, hoe slecht die ook geformuleerd is, maar het idee erachter is dat je niet wilt dat de dingen blijven zoals ze zijn, anders zou je niet de moeite nemen om in te grijpen.

Peter Cox, Professor Emeritus aan de University of Chester (UK) en schrijver van *Cycling Activism*.

Gelet op de impact die fietscommunities hebben, ligt het voor de hand om te denken aan doelen die te maken hebben met het stimuleren van het gebruik van de fiets, in combinatie met sociale doelen. De community experts die we interviewden gaven allen aan dat een goede reden en doel voor het steunen van (het opzetten van) een fietscommunity is, dat het in een democratie noodzakelijk is om plekken te hebben waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, waar ze zich kunnen verbinden en interacties aan kunnen gaan. Het zijn ook plekken voor debat en er kan de zogeheten tegenkracht georganiseerd worden die noodzakelijk is in een democratie.

Kennis over communities

Overheden zijn georganiseerd in verschillende domeinen en afdelingen. De afdeling die zich bezighoudt met fietsen is over het algemeen de afdeling verkeer of mobiliteit. Afdelingen die te maken hebben met groepen inwoners en maatschappelijke organisaties in de gemeente, regio of provincie vallen over het algemeen onder het sociale domein, of gezondheid. Bij deze afdelingen is veel kennis aanwezig over het werken met netwerken van mensen en communities in het algemeen, en is men ook bekend met de bestaande sociale kaart.

Wij raden iedere ambtenaar van een afdeling verkeer of mobiliteit aan om in gesprek te gaan met collega's van het sociale domein. Bespreek samen wat de ideeën zijn, welke initiatieven er al zijn en welke mogelijkheden jullie samen zien. Ga zelf in gesprek met initiatieven en communities, luister naar hun ervaringen en vraag wat je voor hen kunt betekenen. Hopelijk biedt de informatie in deze publicatie handvatten om deze gesprekken voor te bereiden.

Degenen die zich wat verder willen verdiepen in het onderwerp communities, raden wij aan om eens kennis te maken met [de website van LSA bewoners](#), een landelijke vereniging van bewonersinitiatieven. Zij behartigt de belangen van bewonersinitiatieven en deelt kennis door bijvoorbeeld brochures uit te geven. Deze schetsen een goed beeld van hoe initiatieven en communities werken en wat zij nodig hebben. Het geeft ook een indruk van de taal en manier van werken in dit werkveld. Enige kennis hiervan helpt om goede gesprekken te kunnen voeren met collega's en initiatieven.

Er is nog veel te leren over wat fietscommunities zijn, hoe ze werken en wat hun impact is. We adviseren vervolgonderzoek te (laten) doen naar de werkwijzen en hoe de impact van sociale initiatieven als fietscommunities op een zinvolle en relatief eenvoudige wijze gemeten kan worden. In dit onderzoek zouden fietscommunities wat ons betreft zelf een actieve, meedenkende, rol moeten spelen. Daarin moeten zij dan (financieel of anderszins) ondersteund worden.

Het is voor de meeste 'fietsambtenaren' geen dagelijkse kost te zoeken naar een zinvolle rol op het gebied van fietscommunities. We raden daarom aan om niet te schromen hulp te zoeken bij deze zoektocht.

Wat de fietscommunities zeggen

De fietscommunities hebben zelf goede ideeën aangedragen voor hoe overheden hen kunnen ondersteunen. We zetten ze hieronder op een rij.

- Stel vertrouwen in de kracht van communities en draag dit uit. Luister, faciliteer en probeer niet de regie te voeren.
- Speel in op bestaande communities en initiatieven en werk samen met bestaande partijen in het veld. Ga niet het wiel opnieuw uitvinden.
- Probeer niet de kartrekker te zijn, of te veel invloed uit te oefenen en de richting te bepalen.
- Blijf niet te lang hangen in brainstormen en nadenken, maar ga over op actie. Leer van het organiseren van activiteiten.
- Werk met een lange termijn blik. Sommige fietscommunities zijn ontstaan vanuit een specifiek momentum, zoals Utrecht Bike Community is voortgekomen uit de 'legacy' van activiteiten in de regio Utrecht rond de Grand Départ van de Tour de France in 2015. Het bestendigen van de positieve energie rondom zo'n evenement gaat niet als vanzelf. Het vraagt om een visie op de meerwaarde van een blijvende samenwerking, zodat meerdere mensen zich ook na afloop van het grote evenement met enthousiasme blijven inzetten voor het grotere geheel.
- Ga creatief om met het bieden van ondersteuning. Het hoeft niet altijd alleen te gaan over financiële ondersteuning. Het kan ook gaan om secretariële ondersteuning, het bieden van een plek om gratis te overleggen en van (kantoor) voorzieningen gebruik te maken. Of het meehelpen zoeken naar betaalbare ruimtes of stalling voor fietsen.

Tot slot

Voor dit onderzoek hebben we contact gehad met zeventien fietscommunities in Nederland, zeven fietscommunities in andere landen en we interviewden experts. We willen hen allen heel hartelijk danken voor hun tijd en het delen van waardevolle ervaringen en inzichten. Zonder hun vrijwillige en enthousiaste medewerking hadden we deze publicatie niet kunnen schrijven. We hopen dat zij zich herkennen in het beeld dat we geschetst hebben.

6. Bijlage

De volgende experts en fietscommunities hebben meegewerkt aan het onderzoek.

Peter Cox - Professor Emeritus aan de University of Chester (UK) en schrijver van Cycling Activism.

Ifor Schrauwen - Community expert, initiatiefnemer van *Het Vogelnest* in Dordrecht.

Peter Kodde - Community organising expert, Senior Organizer bij Milieudefensie.

Jos Sluijsmans - Eigenaar van Fietsdiensten.nl

Bike Kitchen UvA is een Do-it-Yourself fietsenwerkplaats op de Roeterseilandcampus van de Universiteit van Amsterdam waar mensen zelf hun fiets leren repareren. Naast de reguliere openingstijden worden er reparatie-evenementen, workshops en community-borrels georganiseerd, waarbij ontmoeting en kennisuitwisseling tussen verschillende doelgroepen centraal staat.

Geïnterviewde: Romee Nicolai

Fietsmeesters is een programma met betrekking tot fietseducatie in Utrecht. Er worden fietslessen gegeven op buurthuizen en (basis)scholen. Fietsmeesters is onderdeel van SportUtrecht. Er worden ook andere fietsactiviteiten georganiseerd, zoals de inzet van een (mobiele)pumptrack voor kinderen.

Geïnterviewde: Laurens Hitman

Stichting **Fietsmaatjes Utrecht** is een organisatie die zich inzet voor iedereen in Utrecht die niet meer zelfstandig kan of durft te fietsen. Ze koppelen een gast aan een fietsmaatje zodat mensen samen op een duofiets fietstochten te maken.

Geïnterviewde: Christien Rodenburg

Met het **Fietsenproject 'met een fiets doe je mee'** worden er ongebruikte fietsen ingezameld, opgeknapt en uitgegeven aan mensen met een laag inkomen. Het project is onderdeel van Huis van Compassie en gevestigd in het Fietscentrum Nijmegen.

Geïnterviewde: Luuk Eickmans

033opdefiets is een samenwerkingsverband in de regio Amersfoort, Leusden en omgeving tussen bewoners, ondernemers en provincie. In het verleden werden er strategieën en acties voor fietsstimulering uitgedacht en uitgevoerd. Dit gebeurde in opdracht van Goedopweg.

Geïnterviewde: Jocelyn Kemker – de Kruif

De **Haagse Fietszwerm** is een informele groep die iedere drie maanden een fietstocht met een grote groep mensen door Den Haag organiseert vanuit het concept van 'critical mass'. Hiermee wordt aandacht gevraagd voor de fiets en veiligheid.

Geïnterviewde: Amaury Jonkers

Utrecht Bike Community is een netwerk van 700 professionals die bezig zijn met de fiets in regio Utrecht. Het bestaat uit publieke en private organisaties. UBC programmeert haar bijeenkomsten vanuit onderwerpen binnen thema's: economie, gezondheid, sociaal en Infrastructuur. De community wordt aangestuurd door een stichting.

Geïnterviewde: Ernest van den Bemd

De **Fietscommunity Groningen** is opgezet vanuit de provincie Groningen om samenwerking en kennisdeling tussen partijen die met de fiets bezig zijn te vergroten en om het fietsen in Groningen nog meer op de kaart te zetten.

Geïnterviewde: Jolanda Langeland

De **Rotterdamse Fietsalliantie** is een samenwerkingsverband tussen gemeente, bedrijven, organisaties en clubs. Al deze organisaties willen dat er meer gefietst wordt in de stad en hebben hier hun eigen redenen voor. Groener, minder auto's, minder parkeerproblematiek, gezonder en duurzamer. Zij werken samen om de fietscultuur in Rotterdam te vergroten.

Geïnterviewde: Ellery Landheer

Vrienden op de Fiets is een concept waarbij fietsers en wandelaars tegen een klein bedrag bij mensen thuis kunnen logeren. Er is in Nederland (en buitenland) een uitgebreid netwerk aan logeeradressen. Het concept wordt georganiseerd door Stichting Vrienden op de Fiets.

Geïnterviewde: Stefanie Gerwers

Doortrappen Community is een netwerk van professionals (provincies, gemeenten, fysiotherapeuten, Fietsersbond, buurtsportcoaches, sportverenigingen etc.) die bezig zijn met het Doortrappen Programma: veiliger fietsen tot je 100ste. Er worden o.a. bijeenkomsten georganiseerd voor deze partners. Dit wordt georganiseerd vanuit het landelijk bureau dat onder het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat werkt.

Geïnterviewde: Juul van Rijn

Olga's racefietsclub is een fietsclub voor mensen uit de buurt Oosterparkwijk in Groningen. Naast fietstochten organiseert de club instaptrainingen voor mensen die wielrennen willen uitproberen, daarbij bieden ze gratis leenfietsen aan.

Geïnterviewde: Pascal Aandewiel

Fietscommunity Zwolle is een samenwerkingsverband tussen (commerciële) partijen en gemeente. Er worden bijeenkomsten georganiseerd met als doel kennisuitwisseling en het stimuleren van samenwerkingen tussen partijen.

Geïnterviewde: Erna Jansen

Het **Fietshuis in Den Bosch** is een (ontmoetings-)plek waar fietsreparaties met hulp kunnen worden gedaan, waar fietslessen worden gegeven en andere fietsactiviteiten worden georganiseerd. Het zit in het buurthuis Copernikkel in de wijk Boschveld.

Geïnterviewde: Jochem Kromhout

Kopgroep Speedpedelec is een lobbygroepje voortgekomen uit de Facebookgroep "Speedpedelec Nederland". De Kopgroep werkt aan de inrichting van een thema- en expertgroep 'Speedpedelec' binnen de Fietsersbond. Ze zet zich in voor een betere regelgeving voor de Speedpedelec, met name voor de plaats op de weg. Daarnaast geeft zij voorlichting over het kopen van en rijden met een speedpedelec.

Geïnterviewde: Martin de Vries